

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ सप्तमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके सप्तमः प्रपाठकः ॥

ए॒तद्वा॑ह्म॒णान्ये॒व प॒ञ्च ह॒वीः॑षि॑। अ॒थेन्द्रा॑य॒ शुना॒सीरा॑य
पु॒रोडा॑शं॒ द्वाद॑शक॒पालं॒ निर्व॑पति। स॒ंव॒त्स॒रो वा
इन्द्रा॑शुना॒सीरः॑। स॒ंव॒त्स॒रेणै॒वास्मा॒ अन्न॑मव॒ रुन्धे॑। वा॒य॒व्यं
पयो॑ भवति। वा॒युर्वै वृष्ट्यै॑ प्र॒दाप॑यिता। स ए॒वास्मै॒
वृष्टिं॑ प्र॒दाप॑यति। सौ॒र्य एक॑क॒पालो॒ भव॑ति। सू॒र्येण॒ वा
अ॒मुष्मि॑ल्लो॒के वृष्टि॑र्धृता। स ए॒वास्मै॒ वृष्टिं॑ नि॒यच्छ॑ति॥१॥

द्वा॒द॒श॒ग॒वः॑ सी॒रं दक्षि॑णा॒ समृ॑द्धौ। दे॒वा॒सु॒राः संय॑त्ता
आ॒सन्। ते दे॒वा अ॒ग्निम॑ब्रुवन्। त्वया॑ वी॒रेणा॑सु॒रान॒भिभ॑वा॒मेति॑।
सोऽब्र॑वीत्। त्रे॒धाऽह॑मा॒त्मानं॒ विक॑रिष्य॒ इति॑। स त्रे॒धा-
ऽऽत्मा॑नं॒ व्य॑कुरुता। अ॒ग्निं तृ॑तीयम्। रु॒द्रं तृ॑तीयम्। व॒रुणं॒
तृ॑तीयम्॥२॥

सोऽब्र॑वीत्। क इ॒दं तुरी॑यमि॒ति॑। अ॒हमि॑तीन्द्रो॒-
ऽब्र॑वीत्। सन्तु सृ॒जाव॑हा॒ इति॑। तौ स॒मसृ॑जेताम्।

स इन्द्रस्तुरीयमभवत्। यदिन्द्रस्तुरीयमभवत्। तदिन्द्र-
तुरीयस्येन्द्रतुरीयत्वम्। ततो वै देवा व्यजयन्त। यदिन्द्रतुरीयं
निरूप्यते विजित्यै॥३॥

वहिनीं धेनुर्दक्षिणा। यद्वहिनीं। तेनाग्नेयी। यद्वौः। तेन
रौद्री। यद्धेनुः। तेनैन्द्री। यथ्वी सती दान्ता। तेन वारुणी
समृद्धौ। प्रजापतिर्यज्ञमसृजत॥४॥

त९ सृष्ट९ रक्षा९स्यजिघा९सन्। स एताः
प्रजापतिरात्मनो देवता निरमिमीत। ताभिर्वै स दिग्भ्यो
रक्षा९सि प्राणुदत। यत्पञ्चावृत्तीयं जुहोति। दिग्भ्य एव
तद्यजमानो रक्षा९सि प्रणुदते। समूढ९ रक्षः सन्दग्ध९ रक्ष
इत्याह। रक्षा९स्येव सन्दहति। अग्नये रक्षोघ्ने स्वाहेत्याह।
देवताभ्य एव विजिग्यानाभ्यो भागधेयं करोति। प्रष्टिवाही
रथो दक्षिणा समृद्धौ॥५॥

इन्द्रो वृत्र९ हत्वा। असुरान्पराभाव्य। नमुचिमासुरं
नालभत। त९ श्रुच्याऽगृह्णात्। तौ समलभेताम्।
सोऽस्मादभिभुनतरोऽभवत्। सोऽब्रवीत्। सन्धा९
सन्दधावहै। अथ त्वाऽवं स्रक्ष्यामि। न मा शुष्केण

नार्द्रेण हनः॥६॥

न दिवा न नक्तमिति। स एतमपां फेनमसिञ्चत्। न वा एष शुष्को नार्द्रो व्युष्टाऽऽसीत्। अनुदितः सूर्यः। न वा एतद्विवा न नक्तम्। तस्यैतस्मिँल्लोके। अपां फेनेन शिर उदवर्तयत्। तदेनमन्ववर्तत। मित्रद्रुगिति॥७॥

स एतानपामार्गानजनयत्। तानजुहोत्। तैर्वै स रक्षास्यपाहत। यदपामार्गहोमो भवति। रक्षसामपहत्यै। एकोल्मुकेन यन्ति। तद्धि रक्षसां भागधेयम्। इमान्दिशं यन्ति। एषा वै रक्षसां दिक्। स्वायामेव दिशि रक्षांसि हन्ति॥८॥

स्वकृत इरिणे जुहोति प्रदरे वा। एतद्वै रक्षसामायतनम्। स्व एवायतने रक्षांसि हन्ति। पूर्णमयेन सुवेण जुहोति। ब्रह्म वै पूर्णः। ब्रह्मणैव रक्षांसि हन्ति। देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह। सवितृप्रसूत एव रक्षांसि हन्ति। हत रक्षो-ऽवधिष्म रक्ष इत्याह। रक्षसाः स्तृत्यै। यद्वस्ते तदक्षिणा निरवत्यै। अप्रतीक्षमायन्ति। रक्षसामन्तरहित्यै॥९॥

यच्छति वरुणं तृतीयं विजित्या असृजत समृद्धौ हनो मित्रद्रुगिति हन्ति स्तृत्यै त्रीणि च॥[१]

धा॒त्रे पु॒रोडा॑शं द्वा॒दश॑कपा॒लं निर्व॑पति। सं॒व॒त्स॒रो वै
धा॒ता। सं॒व॒त्स॒रेणै॒वास्मै॑ प्र॒जाः प्रज॑नयति। अ॒न्वे॒वास्मा॑
अ॒नु॒म॒ति॒र्म॒न्य॒ते। रा॒ते रा॒का। प्र सि॑नीवा॒ली ज॑नयति।
प्र॒जास्वे॒व प्रजा॑तासु कु॒ह्वा वाचं॑ दधाति। मि॒थु॒नौ गावौ॑
दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यौ। आ॒ग्रा॒वैष्ण॑वमेका॒दश॑कपा॒लं निर्व॑पति।
ऐ॒न्द्रा॒वैष्ण॑वमेका॒दश॑कपा॒लम्॥१०॥

वैष्ण॑वं त्रि॒कपा॒लम्। वी॒र्यं॑ वा अ॒ग्निः। वी॒र्य॑मिन्द्रः। वी॒र्यं॑
विष्णुः॑। प्र॒जा ए॒व प्रजा॑ता वी॒र्ये॑ प्रति॒ष्ठाप॑यति। तस्मा॑त्प्र॒जा
वी॒र्या॑वतीः। वा॒म॒न ऋ॑ष॒भो व॒ही दक्षि॑णा। यद्व॒ही। तेना॑ग्नेयः।
यदृ॑ष॒भः॥११॥

तेनै॒न्द्रः। यद्वा॑म॒नः। तेन॑ वैष्ण॒वः समृ॑द्ध्यौ। अ॒ग्नी॒षोमी॒यमेका॑-
दश॑कपा॒लं निर्व॑पति। इ॒न्द्रा॒सोमी॒यमेका॑दश॑कपा॒लम्। सौ॒म्यं
च॒रुम्। सोमो॑ वै रे॒तो॒धाः। अ॒ग्निः प्र॒जानां॑ प्रज॑नयिता।
वृ॒द्धा॒नामिन्द्रः॑ प्र॒दाप॑यिता। सोमं॑ ए॒वास्मै॑ रे॒तो दधा॑ति॥१२॥

अ॒ग्निः प्र॒जां प्रज॑नयति। वृ॒द्धा॒मिन्द्रः॑ प्रय॑च्छति।
ब॒भ्रु॒र्दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यौ। सो॒मा॒पौष्णं॑ च॒रुं निर्व॑पति। ऐ॒न्द्रा॒पौष्णं॑

च॒रुम्। सोमो॒ वै रे॑तो॒धाः। पू॒षा प॑शूनां प्र॒जनयि॑ता।
वृ॒द्धाना॒मिन्द्रः॑ प्र॒दापयि॑ता। सोमं॑ ए॒वास्मै॑ रेतो॒ दधा॑ति। पू॒षा
प॒शून्प्रज॑नयति॥१३॥

वृ॒द्धानिन्द्रः॑ प्रयच्छति। पौ॒ष्णश्च॒रुर्भव॑ति। इ॒यं वै पू॒षा।
अ॒स्यामे॒व प्रति॑ तिष्ठति। श्या॒मो दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै। ब॒हु वै
पु॒रुषो॑ मे॒ध्यमु॑पगच्छति। वै॒श्वान॒रं द्वा॑द॒शक॑पालं॒ निर्व॑पति।
स॒ंव॒त्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः। स॒ंव॒त्स॒रेणै॒वैनं॑ स्व॒दय॑ति।
हि॒र॒ण्यं दक्षि॑णा॥१४॥

प॒वित्रं॑ वै हि॒र॒ण्यम्। पु॒नात्ये॒वैनम्॑। ब॒हु वै रा॑ज॒न्योऽनृ॑तं
करोति। उप॑ जा॒म्यै हर॑ते। जि॒नाति॑ ब्राह्म॒णम्। वद॑त्यनृ॒तम्।
अनृ॑ते॒ खलु॑ वै क्रि॒यमा॑णे॒ वरु॑णो गृह्णाति। वा॒रु॒णं य॑व॒मयं॑ च॒रुं
निर्व॑पति। व॒रु॒णपा॒शादे॒वैनं॑ मुञ्चति। अश्वो॒ दक्षि॑णा। वा॒रु॒णो
हि दे॒वत॒याऽश्वः॑ समृ॑द्ध्यै॥१५॥

ऐन्द्रावैष्णवमेकादशकपालं यदृषभो दधाति पूषा पशून्प्रजनयति हिरण्यं दक्षिणा दक्षिणैक
च॥

[२]

र॒त्विना॑मे॒तानि॑ ह॒वींषि॑ भवन्ति। ए॒ते वै रा॒ष्ट्रस्य॑ प्र॒दा॒तारः॑।
ए॒तेऽपा॑दा॒तारः॑। य ए॒व रा॒ष्ट्रस्य॑ प्र॒दा॒तारः॑। येऽपा॑दा॒तारः॑।

त ए॒वास्मै रा॒ष्ट्रं प्रयच्छन्ति। रा॒ष्ट्रमे॒व भ॑वति। यथ्स॑मा॒हृत्य॑
निर्व॑पेत्। अर॑न्निनः स्युः। य॒था॒य॒थं निर्व॑पति रत्नित्वाय॑॥१६॥

यथ्स॒द्यो निर्व॑पेत्। याव॑ती॒मेके॑न ह॒विषा॒ऽऽशिष॑मव रुन्धे।
ताव॑ती॒मवरु॑न्धीत। अ॒न्व॒हन्निर्व॑पति। भूय॑सी॒मेवा॑शिषमव
रुन्धे। भूय॑सो यज्ञ॒क्रतू॑नुपैति। बा॒रु॒ह॒स्पत्यं च॒रुं निर्व॑पति
ब्र॒ह्मणो॑ गृहे। मुख॒त ए॒वास्मै॑ ब्रह्म स॒ंश्य॑ति। अथो ब्रह्म॑न्ने॒व
क्ष॒त्रम॒न्वार॑म्भयति। शि॒ति॒पृ॒ष्ठो दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै॥१७॥

ऐ॒न्द्रमे॒काद॑शकपाल॒॑ राज॑न्यस्य गृहे। इन्द्रि॒यमे॒वाव॑
रुन्धे। ऋ॒षभो॑ दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै। आ॒दि॒त्यं च॒रुं महि॑ष्यै
गृहे। इ॒यं वा अ॒दितिः॑। अ॒स्यामे॒व प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति। धे॒नुर्दक्षि॑णा॒
समृ॑द्ध्यै। भगा॑य च॒रुं वा॒वाता॑यै गृहे। भग॑मे॒वास्मि॑न्दधाति।
विचि॑त्तगर्भा प॒ष्ठौही॑ दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै॥१८॥

नै॒र्ऋ॒तं च॒रुं प॑रि॒वृत्त॑यै गृहे कृ॒ष्णानां॑ व्री॒हीणां॑
न॒खनि॑र्भिन्नम्। पा॒प्मान॑मे॒व नि॒र्ऋ॒तिं नि॒रव॑दयते। कृ॒ष्णा
कू॒टा दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै। आ॒ग्नेय॑म॒ष्टाक॑पाल॒॑ सेना॑न्यो गृहे।
सेना॑मे॒वास्य॑ स॒ंश्य॑ति। हि॒रण्यं दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै। वा॒रुणं॑
द॒शक॑पाल॒॑ सू॒तस्य॑ गृहे। व॒रुण॑स॒वमे॒वाव॑ रुन्धे। म॒हानि॑र॒ष्टो

दक्षिणा समृद्धौ। मारुतः सप्तकपालं ग्रामण्यौ गृहे॥१९॥

अन्नं वै मरुतः। अन्नमेवाव रुन्धे। पृश्निर्दक्षिणा समृद्धौ। सावित्रं द्वादशकपालं क्षत्तुर्गृहे प्रसूत्यै। उपध्वस्तो दक्षिणा समृद्धौ। आश्विनं द्विकपालः सङ्गहीतुर्गृहे। अश्विनौ वै देवानां भिषजौ। ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोति। सवात्यौ दक्षिणा समृद्धौ। पौष्णं चरुं भागदुघस्य गृहे॥२०॥

अन्नं वै पूषा। अन्नमेवाव रुन्धे। श्यामो दक्षिणा समृद्धौ। रौद्रं गावीधुकं चरुमक्षावापस्य गृहे। अन्तत एव रुद्रं निरवदयते। शबल उद्धारो दक्षिणा समृद्धौ। द्वादशैतानि हवीः भवन्ति। द्वादश मासाः संवत्सरः। संवत्सरेणैवास्मै राष्ट्रमवरुन्धे। राष्ट्रमेव भवति॥२१॥

यन्न प्रति निर्वपेत्। रत्नं आशिषोऽवरुन्धीरन्। प्रतिनिर्वपति। इन्द्राय सुत्राम्णो पुरोडाशमेकादशकपालम्। इन्द्रायाः होमुचै। आशिष एवावरुन्धे। अयं नो राजा वृत्रहा राजा भूत्वा वृत्रं वेध्यादित्याह। आशिषमेवैतामा शास्ते। मैत्राबारुहस्पत्यं भवति। श्वेतायै श्वेतवत्सायै दुग्धे॥२२॥

बारुहस्पत्ये मैत्रमपि दधाति। ब्रह्म चैवास्मै क्षत्रं च समीचीं

दधाति। अथो ब्रह्मन्नेव क्षत्रं प्रतिष्ठापयति। बार्हस्पत्येन
 पूर्वेण प्रचरति। मुखत एवास्मै ब्रह्म सञ्श्यति। अथो
 ब्रह्मन्नेव क्षत्रमन्वारम्भयति। स्वयं कृता वेदिर्भवति। स्वयं
 दिनं बर्हिः। स्वयं कृत इध्मः। अनभिजितस्याभिजित्यै।
 तस्माद्राज्ञामरण्यमभिजितम्। सैव श्वेता श्वेतवत्सा दक्षिणा
 समृद्धौ॥ २३॥

रुत्वित्राय समृद्धौ पष्ठौही दक्षिणा समृद्धौ ग्रामण्यो गृहे भांगदुधस्य गृहे भवति दुग्धेऽभिजित्यै
 द्वे च॥ [३]

देवसुवामेतानि हवींषि भवन्ति। एतावन्तो वै देवानां
 सुवाः। त एवास्मै सुवान्प्रयच्छन्ति। त एनं सुवन्ते।
 अग्निरेवैनं गृहपतीनां सुवते। सोमो वनस्पतीनाम्।
 रुद्रः पशूनाम्। बृहस्पतिर्वाचाम्। इन्द्रो ज्येष्ठानां। मित्रः
 सत्यानाम्॥ २४॥

वरुणो धर्मपतीनाम्। एतदेव सर्वं भवति। सविता त्वां
 प्रसुवानां सुवतामिति हस्तं गृह्णाति प्रसूत्यै। ये देवा
 देवः सुवः स्थेत्याह। यथायजुरेवैतत्। महते क्षत्राय महत
 आधिपत्याय महते जानराज्यायेत्याह। आशिषमेवैतामा

शास्ते। एष वो भरता राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानां
राजेत्याह। तस्मात्सोमराजानो ब्राह्मणाः। प्रति त्यन्नाम
राज्यमधायीत्याह॥ २५॥

राज्यमेवास्मिन्प्रतिदधाति। स्वां तनुवं वरुणो
अशिश्रेदित्याह। वरुणसवमेवावरुन्धे। शुचैर्मित्रस्य
व्रत्या अभूमेत्याह। शुचिमेवैनं व्रत्यं करोति। अमन्महि
महत ऋतस्य नामेत्याह। मनुत एवैनम्। सर्वे व्राता
वरुणस्याभूवन्नित्याह। सर्वव्रातमेवैनं करोति। वि मित्र
एवैररातिमतारीदित्याह॥ २६॥

अरातिमैवैनं तारयति। असूषुदन्त यज्ञियां ऋतेनेत्याह।
स्वदयत्येवैनम्। व्यु त्रितो जरिमाणं न आनडित्याह।
आयुरेवास्मिन्दधाति। द्वाभ्यां विमृष्टे। द्विपाद्यजमानः
प्रतिष्ठित्यै। अग्नीषोमीयस्य चैकादशकपालस्य देवसुवां च
हविषामग्नये स्विष्टकृते समवद्यति। देवताभिरेवैनमुभयतः
परिगृह्णाति। विष्णुक्रमान्क्रमते। विष्णुरेव भूत्वेमाँल्लोकानभि-
जयति॥ २७॥

सत्यानामधायीत्याहातारीदित्याह क्रमत् एकं च॥ [४]

अर्थे॒तः स्थेति॑ जुहोति। आहु॑त्यै॒वैना॑ निष्क्रीय॑ गृह्णाति।
 अथो॑ ह॒विष्कृतानामे॒वाभिघृ॑तानां गृह्णाति। वह॑न्तीनां गृह्णाति।
 ए॒ता वा अ॒पां रा॒ष्ट्रम्। रा॒ष्ट्रमे॒वास्मै॑ गृह्णाति। अथो॑
 श्रिय॑मे॒वैन॑म॒भिव॑हन्ति। अ॒पां पति॑रसीत्याह। मि॒थुनमे॒वाकः॑।
 वृषा॑ऽस्यूर्मि॑रित्याह॥ २८॥

ऊ॒र्मिम॑न्तमे॒वैनं॑ करोति। वृष॑से॒नोऽसी॑त्याह। से॒नामे॒वास्य॑
 स॒ऽश्य॑ति। ब्र॒ज॒क्षितः॑ स्थेत्याह। ए॒ता वा अ॒पां वि॒शः।
 वि॒शमे॒वास्मै॑ पर्यू॑हति। म॒रुता॒मोजः॑ स्थेत्याह। अन्नं॑ वै
 म॒रुतः॑। अन्न॑मे॒वावरु॑न्धे। सूर्य॑वर्च॒सः स्थे॑त्याह॥ २९॥

रा॒ष्ट्रमे॒व वर्च॑स्व्य॒कः। सूर्य॑त्वच॒सः स्थे॑त्याह। स॒त्यं वा
 ए॒तत्। यद्व॑र्षति। अ॒नृतं॑ यदा॒तप॑ति व॒र्षति॑। स॒त्यानृ॑ते
 ए॒वावरु॑न्धे। नैन॑ स॒त्यानृ॑ते उ॒दिते॑ हि॒ऽस्तः। य ए॒वं वेद॑।
 मा॒न्दाः स्थे॑त्याह। रा॒ष्ट्रमे॒व ब्र॑ह्मवर्च॒स्य॒कः॥ ३०॥

वा॒शाः स्थे॑त्याह। रा॒ष्ट्रमे॒व व॑श्य॒कः। श॒क्र॒रीः स्थे॑त्याह।
 प॒शवो॑ वै श॒क्र॒रीः। प॒शूने॒वावरु॑न्धे। वि॒श्वभृ॑तः स्थेत्याह।
 रा॒ष्ट्रमे॒व प॑य॒स्व्य॒कः। ज॒न॒भृ॑तः स्थेत्याह। रा॒ष्ट्रमे॒वेन्द्रि॑या॒व्य॒कः।
 अ॒ग्नेस्ते॑ज॒स्याः स्थे॑त्याह॥ ३१॥

राष्ट्रमेव तैजस्यंकः। अपामोषधीनां रसः स्थेत्याह।
 राष्ट्रमेव मध्व्यमकः। सारस्वतं ग्रहं गृह्णाति। एषा
 वा अपां पृष्ठम्। यत्सरस्वती। पृष्ठमेवैनं समानानां
 करोति। षोडशभिर्गृह्णाति। षोडशकलो वै पुरुषः।
 यावानेव पुरुषः। तस्मिन्वीर्यं दधाति। षोडशभिर्जुहोति
 षोडशभिर्गृह्णाति। द्वात्रिंशत्सम्पद्यन्ते। द्वात्रिंशदक्षरा-
 ऽनुष्टुप्। वागनुष्टुप्सर्वाणि छन्दांसि। वाचैवैनं
 सर्वेभिश्छन्दोभिर्भिषिञ्चति॥ ३२॥

ऊर्मिरित्याह सूर्यवर्चसः स्थेत्याह ब्रह्मवर्चस्यंकस्तेजस्याः स्थेत्याहैव पुरुषः षट् च॥—[५]

देवीरापः सं मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वमित्याह।
 ब्रह्मणैवैनाः सः सृजति। अनाधृष्टाः सीदतेत्याह। ब्रह्मणैवैनाः
 सादयति। अन्तरा होतुश्च धिष्णियं ब्राह्मणाच्छः सिनश्च
 सादयति। आग्नेयो वै होता। ऐन्द्रो ब्राह्मणाच्छः सी। तेजसा
 चैवेन्द्रियेण चोभयतो राष्ट्रं परिगृह्णाति। हिरण्येनोत्पुनाति।
 आहुत्यै हि पवित्राभ्यामुत्पुनन्ति व्यावृत्त्यै॥ ३३॥

शतमानं भवति। शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः। आयुष्येवेन्द्रिये
 प्रति तिष्ठति। अनिभृष्टमसीत्याह। अनिभृष्टः ह्येतत्। वाचो

बन्धुरित्याह। वाचो ह्येष बन्धुः। तपोजा इत्याह। तपोजा
ह्येतत्। सोमस्य दात्रमसीत्याह॥३४॥

सोमस्य ह्येतद्दात्रम्। शुक्रा वः शुक्रेणोत्पुनामीत्याह। शुक्रा
ह्यापः। शुक्र९ हिरण्यम्। चन्द्राश्चन्द्रेणेत्याह। चन्द्रा ह्यापः।
चन्द्र९ हिरण्यम्। अमृता अमृतेनेत्याह। अमृता ह्यापः।
अमृत९ हिरण्यम्॥३५॥

स्वाहा राजसूयायेत्याह। राजसूयाय ह्येना उत्पुनाति।
सधमादौ द्युमिनीरूर्ज एता इति वारुण्यर्चा गृह्णाति।
वरुणसवमेवावरुन्धे। एकया गृह्णाति। एकधैव यजमाने
वीर्यं दधाति। क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य योनिं रसीति तार्प्यं
चोष्णीषं च प्रयच्छति सयोनित्वाय। एकशतेन दर्भपुञ्जीलैः
पवयति। शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यः। आत्मैकशतः॥३६॥

यावानेव पुरुषः। तस्मिन्वीर्यं दधाति। दध्याशयति।
इन्द्रियमेवावरुन्धे। उदुम्बरमाशयति। अन्नाद्यस्यावरुद्धौ।
शष्पाण्याशयति। सुराबलिमेवैनं करोति। आविद एता
भवन्ति। आविदमेवैनं गमयन्ति॥३७॥

अ॒ग्निरे॒वैनं॑ गा॒र्हप॑त्येनावति। इन्द्रं॑ इन्द्रि॒येण॑। पू॒षा
प॒शुभिः॑। मि॒त्रावरु॑णौ प्रा॒णापा॒नाभ्या॑म्। इन्द्रो॑ वृ॒त्राय॑
वज्रमु॒दय॑च्छत्। स दि॒वंम॑लिखत्। सो॒ऽर्य॑म्णः पन्था॑
अभवत्। स आ॒वि॒त्रे द्यावा॑पृथि॒वी धृ॒तव्र॑ते इति॒ द्यावा॑पृथि॒वी
उपा॑धावत्। स आ॒भ्यामे॒व प्र॑सूत इन्द्रो॑ वृ॒त्राय॑ वज्रं प्रा॒हरत्।
आ॒वि॒त्रे द्यावा॑पृथि॒वी धृ॒तव्र॑ते इति॒ यदा॑ह॥ ३८॥

आ॒भ्यामे॒व प्र॑सूतो यज॑मानो वज्रं भ्रातृ॑व्याय प्र॒हरति॑।
आ॒वि॒त्रा दे॒व्यदि॑तिर्वि॒श्वरू॑पीत्या॑ह। इ॒यं वै दे॒व्यदि॑तिर्वि॒श्व-
रू॒पी। अ॒स्यामे॒व प्र॑ति तिष्ठति। आ॒वि॒त्रोऽय॑म॒सावा॑मुष्या-
य॒णोऽस्यां॑ वि॒श्यस्मि॑न्नाष्ट्र इत्या॑ह। वि॒शैवैनं॑ रा॒ष्ट्रेण॑
सम॑र्धयति। म॒ह॒ते क्ष॑त्राय॑ म॒ह॒त आ॑धिपत्याय म॒ह॒ते
जा॒न॒राज्या॑येत्या॑ह। आ॒शिष॑मे॒वैता॑मा शा॒स्ते। ए॒ष वो॑
भर॑ता राजा सोमो॑ऽस्माकं ब्रा॒ह्म॒णाना॑ रा॒जेत्या॑ह।
तस्मा॑त्सोम॑राजानो ब्रा॒ह्म॒णाः॥ ३९॥

इन्द्र॑स्य॒ वज्रो॑ऽसि॒ वार्त्र॑घ्न इति॒ धनुः॑ प्रयच्छति॒ विजि॑त्यै।
श॒त्रुबा॑ध॒नाः स्थे॑तीषून्। श॒त्रून्वा॒स्य बा॑धन्ते। पा॒त मा॑ प्रत्यश्च॑
पा॒त मा॑ ति॒र्यश्च॑म॒न्वश्च॑ मा पा॒तेत्या॑ह। ति॒स्रो वै श॑र॒व्याः।

प्रतीचीं तिरश्च्यनूचीं। ताभ्यं एवैनं पान्ति। दिग्भ्यो मा
पातेत्याह। दिग्भ्य एवैनं पान्ति। विश्वाभ्यो मा नाष्ट्राभ्यः
पातेत्याह। अपरिमितादेवैनं पान्ति। हिरण्यवर्णावुषसां
विरोक इति त्रिष्टुभां बाहू उद्गृह्णाति। इन्द्रियं वै वीर्यं
त्रिष्टुक्। इन्द्रियमेव वीर्यमुपरिष्ठादात्मन्धत्ते॥४०॥

व्यावृत्तये दात्रमसीत्याहामृतं५ हिरण्यमेकशतो गमयन्त्याह ब्राह्मणा नाष्ट्राभ्यः पातेत्याह चत्वारि
च॥

[६]

दिशो व्यास्थापयति। दिशामभिजित्यै। यदनु प्रक्रामेत्।
अभि दिशो जयेत्। उत्तु माद्येत्। मनसाऽनु प्रक्रामति।
अभि दिशो जयति। नोन्माद्यति। समिधमा तिष्ठेत्याह। तेजं
एवावरुन्धे॥४१॥

उग्रामा तिष्ठेत्याह। इन्द्रियमेवावरुन्धे। विराजमातिष्ठेत्याह।
अन्नाद्यमेवावरुन्धे। उदीचीमा तिष्ठेत्याह। पशूनेवावरुन्धे।
ऊर्ध्वामातिष्ठेत्याह। सुवर्गमेव लोकमभिजयति। अनूज्जिहीते।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै॥४२॥

मारुत एष भवति। अन्नं वै मरुतः। अन्नमेवावरुन्धे।
एकविंशतिकपालो भवति प्रतिष्ठित्यै। योऽरण्येऽनुवाक्यो

गुणः। तं मध्यत उपदधाति। ग्राम्यैरेव पशुभिरारण्यान्पशून्परि
गृह्णाति। तस्माद्ग्राम्यैः पशुभिरारण्याः पशवः परिगृहीताः।
पृथिवैन्यः। अभ्यषिच्यत॥४३॥

स राष्ट्रं नाभवत्। स एतानि पार्थान्यपश्यत्। तान्यजुहोत्।
तैर्वै स राष्ट्रमभवत्। यत्पार्थानि जुहोति। राष्ट्रमेव भवति।
बारुहस्पत्यं पूर्वेषामुत्तमं भवति। ऐन्द्रमुत्तरेषां प्रथमम्। ब्रह्म
चैवास्मै क्षत्रं च समीचीं दधाति। अथो ब्रह्मन्नेव क्षत्रं प्रति-
ष्ठापयति॥४४॥

षट्पुरस्तादभिषेकस्य जुहोति। षडुपरिष्ठात्। द्वादश
सम्पद्यन्ते। द्वादश मासाः संवत्सरः। संवत्सरः खलु वै
देवानां पूः। देवानामेव पुरं मध्यतो व्यवसर्पति। तस्य न
कुतश्चनोपाव्याधो भवति। भूतानामवैष्टीर्जुहोति। अत्रात्र वै
मृत्युर्जायते। यत्रयत्रैव मृत्युर्जायते। तत एवैनमवयजते।
तस्माद्राजसूयेनेजानो नाभिचरितवै। प्रत्यगेनमभिचारः
स्तृणुते॥४५॥

रुन्धे समंष्ट्या असिच्यत स्थापयति जायते पञ्च च॥ [७]

सोमस्य त्विषिरसि तवैव मे त्विषिर्भूयादिति शार्दूल-

च॒र्मोप॑स्तृणाति। यै॒व सो॒मे त्वि॒षिः। या शा॑र्दूले।
तामे॒वाव॑रुन्धे। मृ॒त्योर्वा ए॒ष वर्णः॑। यच्छा॑र्दूलः। अ॒मृत॒ः
हि॒र॒ण्यम्। अ॒मृत॑मसि मृ॒त्योर्मा पा॒हीति॑ हि॒र॒ण्यमु॑पा॒स्यति॑।
अ॒मृत॑मे॒व मृ॒त्योर॒न्तर्ध॑त्ते। श॒तमा॑नं भवति॥४६॥

श॒तायुः पुरु॑षः श॒तेन्द्रि॑यः। आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॑ये प्रति॑ तिष्ठति।
दि॒द्योन्मा॑ पा॒हीत्यु॑परि॒ष्टादधि॑ नि॒दधा॑ति। उ॒भय॑त ए॒वास्मै॑
शर्म॑ दधाति। अ॒वेष्टा॑ द॒न्दशू॒का इति॑ क्ली॒बः सी॒सेन॑
वि॒ध्यति॑। द॒न्दशू॒काने॒वाव॑यजते। तस्मा॑त्क्ली॒बं द॒न्दशू॒का
द॒ःशू॒काः। नि॒रस्तं॑ नमु॒चेः शिर॑ इति॑ लोहि॒ताय॑सं
नि॒रस्य॑ति। पा॒प्मान॑मे॒व नमु॑चिं नि॒रव॑दयते। प्रा॒णा आ॒त्मनः॑
पूर्वे॑ऽभि॒षिच्या॑ इत्या॑हुः॥४७॥

सो॒मो राजा॑ वरु॒णः। दे॒वा ध॑र्म॒सुव॑श्च॒ ये। ते ते॒ वाच॑ः
सुव॑न्तां॒ ते ते॑ प्रा॒णः सु॑व॒न्तामि॒त्याह॑। प्रा॒णाने॒वाऽऽत्म॑नः
पूर्वा॑न॒भिषि॑श्चति। यद्व्या॑त्। अ॒ग्नेस्त्वा॑ तेज॑सा॒ऽभिषि॑श्चा॒मीति॑।
तेज॑स्व्ये॒व स्या॑त्। दुश्च॑र्मा तु भ॒वेत्। सोम॑स्य त्वा
द्यु॒ग्नेना॒भिषि॑श्चा॒मीत्या॑ह। सौ॒म्यो वै दे॒वत॑या पुरु॒षः॥४८॥

स्वयैवैनं देवतयाऽभिषिञ्चति। अग्नेस्तेजसेत्याह। तेजं
 एवास्मिन्दधाति। सूर्यस्य वर्चसेत्याह। वर्चं एवास्मिन्दधाति।
 इन्द्रस्येन्द्रियेणेत्याह। इन्द्रियमेवास्मिन्दधाति। मित्रावरुण-
 योर्वीर्येणेत्याह। वीर्यमेवास्मिन्दधाति। मरुतामोजसेत्याह॥४९॥

ओजं एवास्मिन्दधाति। क्षत्राणां क्षत्रपतिरसीत्याह।
 क्षत्राणामेवैनं क्षत्रपतिं करोति। अतिं दिवस्पाहीत्याह।
 अत्यन्यान्पाहीति वावैतदाह। समाववृत्रन्नधरागुदीचीरित्याह।
 राष्ट्रमेवास्मिन्ध्रुवमंकः। उच्छेषणेन जुहोति। उच्छेषणभागो
 वै रुद्रः। भागधेयेनैव रुद्रं निरवदयते॥५०॥

उदङ्गुरेत्याग्नीद्धे जुहोति। एषा वै रुद्रस्य दिक्। स्वायामेव
 दिशि रुद्रं निरवदयते। रुद्रं यत्ते क्रयी परं नामेत्याह। यद्वा
 अस्य क्रयी परं नाम। तेन वा एष हिंनस्ति। यः हिंनस्ति।
 तेनैवैनं सह शमयति। तस्मै हुतमंसि यमेष्टमसीत्याह।
 यमादेवास्य मृत्युमवयजते॥५१॥

प्रजापते न त्वदेतान्यन्य इति तस्यै गृहे जुहुयात्।
 यां कामयेत राष्ट्रमस्यै प्रजा स्यादिति। राष्ट्रमेवास्यै प्रजा
 भवति। पर्णमयेनाध्वर्युरभिषिञ्चति। ब्रह्मवर्चसमेवास्मिन्त्विषिं

दधाति। औदुम्बरेण राजन्यः। ऊर्जमेवास्मिन्नन्नाद्यं दधाति।
आश्वत्थेन वैश्यः। विशमेवास्मिन्पुष्टिं दधाति। नैयग्रोधेन
जन्यः। मित्राण्येवास्मै कल्पयति। अथो प्रतिष्ठित्यै॥५२॥

भवत्याहुः पुरुष ओजसेत्याह निरवदयते यजते जन्यो द्वे च॥—————[८]

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्न इति रथमुपावहरति विजित्यै।
मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः प्रशिषा युनज्मीत्याह। ब्रह्मणैवैनं
देवताभ्यां युनक्ति। प्रष्टिवाहिनं युनक्ति। प्रष्टिवाही वै देवरथः।
देवरथमेवास्मै युनक्ति। त्रयोऽश्वा भवन्ति। रथश्चतुर्थः। द्वौ
संव्येष्टसारथी। षट्थसम्पद्यन्ते॥५३॥

षड्वा ऋतवः। ऋतुभिरेवैनं युनक्ति। विष्णुक्रमान्क्रमते।
विष्णुरेव भूत्वेमाँल्लोकानभिजयति। यः क्षत्रियः प्रतिहितः।
सोऽन्वारभते। राष्ट्रमेव भवति। त्रिष्टुभाऽन्वारभते। इन्द्रियं वै
त्रिष्टुक्। इन्द्रियमेव यजमाने दधाति॥५४॥

मरुतां प्रसवे जेषमित्याह। मरुद्विरेव प्रसूत उज्जयति।
आप्तं मन इत्याह। यदेव मनसैप्सीत्। तदापत्। राजन्यं
जिनाति। अनाक्रान्त एवाक्रमते। वि वा एष इन्द्रियेण
वीर्येणर्ध्यते। यो राजन्यं जिनाति। समहमिन्द्रियेण

वीर्येणेत्याह॥५५॥

इन्द्रियमेव वीर्यमात्मन्धत्ते। पशूनां मन्युरसि तवेव मे
मन्युर्भूयादिति वाराही उपानहावुपं मुञ्चते। पशूनां वा एष
मन्युः। यद्वराहः। तेनैव पशूनां मन्युमात्मन्धत्ते। अभि वा
इयं सुषुवाणं कामयते। तस्यैश्वरेन्द्रियं वीर्यमादातोः।
वाराही उपानहावुपंमुञ्चते। अस्या एवान्तर्धत्ते। इन्द्रियस्य
वीर्यस्यानात्यै॥५६॥

नमो मात्रे पृथिव्या इत्याहाहिंसायै। इयं दस्यायुरस्यायुर्मे
धेहीत्याह। आयुरेवाऽऽत्मन्धत्ते। ऊर्गस्यूर्जं मे धेहीत्याह।
ऊर्जमेवाऽऽत्मन्धत्ते। युङ्क्षिं वर्योऽसि वर्यो मयि धेहीत्याह।
वर्च एवाऽऽत्मन्धत्ते। एकधा ब्रह्मण उपहरति। एकधैव
यजमान् आयुर्ऊर्जं वर्यो दधाति। रथविमोचनीयां जुहोति
प्रतिष्ठित्यै॥५७॥

त्रयोऽश्वा भवन्ति। रथश्चतुर्थः। तस्माच्चतुर्जुहोति। यदुभौ
सहावतिष्ठेताम्। समानं लोकमियाताम्। सह सङ्गहीत्रा
रथवाहने रथमादधाति। सुवर्गादेवैनं लोकादन्तर्दधाति।

ह॒ःसः शुचि॒षदि॒त्याद॑धाति। ब्रह्म॑णै॒वैन॑मुपाव॒हर॑ति। ब्रह्म॑णा-
ऽऽद॑धाति। अति॑च्छन्द्साऽऽद॑धाति। अति॑च्छन्दा॒ वै सर्वा॑णि
छन्दा॑सि। सर्वे॑भिरे॒वैनं॑ छन्दो॑भि॒राद॑धाति। वर्ष्म॑ वा
ए॒षा छन्द॑साम्। यदति॑च्छन्दाः। यदति॑च्छन्द्सा द॑धाति।
वर्ष्मे॒वैनं॑ समा॒नानां॑ करोति॥५८॥

पद्यन्ते दधाति वीर्येणेत्याहानांत्यै प्रतिष्ठित्यै ब्रह्मणाऽऽदधाति सप्त च॥—————[९]

मित्रो॑ऽसि वरु॑णोऽसीत्या॑ह। मैत्रं॑ वा अहः॑। वारु॑णी रात्रिः॑।
अ॒होरा॒त्राभ्या॑मे॒वैन॑मुपाव॒हर॑ति। मि॒त्रो॑ऽसि वरु॑णोऽसीत्या॑ह।
मै॒त्रो वै दक्षि॑णः। वारु॑णः स॒व्यः। वैश्व॑दे॒व्यामि॑क्षा। स्वमे॒वैनौ
भा॒गधे॑यमुपाव॒हर॑ति। सम॒हं विश्वे॑र्दे॒वैरि॑त्या॑ह॥५९॥

वैश्व॑दे॒व्यो वै प्र॒जाः। ता ए॒वाद्याः॑ कुरुते। क्ष॒त्रस्य॑ नाभि॑रसि
क्ष॒त्रस्य॑ योनि॑रसीत्य॑धीवा॒समास्तृ॑णाति स॒योनि॑त्वाय॑।
स्यो॒नामा सी॑द सु॒षदा॑मा सी॒देत्या॑ह। य॒थाय॑जु॒रेवै॑तत्।
मा त्वा॑ हि॒ःसी॒न्मा मा॑ हि॒ःसी॒दित्या॑हाहि॒ःसायै॑।
निष॑साद धृ॒तव्र॑तो वरु॑णः प॒स्त्या॑स्वा सा॒म्राज्या॑य
सु॒क्रतु॑रित्या॑ह। सा॒म्राज्य॑मे॒वैनं॑ सु॒क्रतुं॑ करोति।
ब्रह्मा॑(३)न्त्व॑ राज॒न्ब्रह्मा॑ऽसि स॒विता॑ऽसि स॒त्यसं॑व

इत्याह। स॒वि॒तार॑मे॒वैन॑ ५ स॒त्यस॑वं करोति॥६०॥

ब्रह्मा(३)न्त्व५ रा॑ज॒न्ब्र॒ह्माऽसि॑न्द्रोऽसि स॒त्यौजा॒
इत्याह। इन्द्र॑मे॒वैन॑ ५ स॒त्यौज॑सं करोति। ब्रह्मा(३)न्त्व५
रा॑ज॒न्ब्र॒ह्माऽसि॑ मि॒त्रोऽसि॑ सु॒शेव॒ इत्याह। मि॒त्रमे॒वैन॑ ५
सु॒शेव॑ करोति। ब्रह्मा(३)न्त्व५ रा॑ज॒न्ब्र॒ह्मासि॑ वरु॒णोऽसि॑
स॒त्यध॑र्मेत्याह। वरु॒णमे॒वैन॑ ५ स॒त्यध॑र्माणं करोति।
स॒वि॒ताऽसि॑ स॒त्यस॑वं इत्याह। गा॒य॒त्रीमे॒वैतेना॑भि
व्याह॑रति। इन्द्रोऽसि स॒त्यौजा॒ इत्याह। त्रि॒ष्टुभ॑मे॒वैतेना॑भि
व्याह॑रति॥६१॥

मि॒त्रोऽसि॑ सु॒शेव॒ इत्याह। जग॑तीमे॒वैतेना॑भि व्याह॑रति।
स॒त्यमे॒ता दे॒वताः॑। स॒त्यमे॒तानि॒ छन्दा॑ ५सि। स॒त्यमे॒वाव॑रुन्धे।
वरु॒णोऽसि॑ स॒त्यध॑र्मेत्याह। अ॒नु॒ष्टुभ॑मे॒वैतेना॑भि व्याह॑रति।
स॒त्या॒नृ॒ते वा अ॒नु॒ष्टुप्। स॒त्या॒नृ॒ते वरु॑णः। स॒त्या॒नृ॒ते
ए॒वाव॑रुन्धे॥६२॥

नैन॑ ५ स॒त्या॒नृ॒ते उ॑दि॒ते हि॑ ५स्तः। य ए॒वं वेद॑। इन्द्र॑स्य
वज्रो॑ऽसि वा॒र्त्रघ्न॒ इति॒ स्फ्यं प्रय॑च्छति। वज्रो॒ वै स्फ्यः॑।
वज्रे॑णै॒वास्मा॑ अवर॒पर॑ ५ रन्ध॑यति। ए॒व ५ हि तच्छ्रे॑यः। यद॑स्मा

ए॒ते र॒ध्यैयुः। दि॒शोऽभ्य॑य॒ः राजा॑ऽभू॒दिति॑ प॒ञ्चाक्षान्प्र॑यच्छति।
ए॒ते वै स॑र्वेऽयाः॑। अ॒प॒रा॒जायि॑नमे॒वैनं॑ करोति॥६३॥

ओ॒द॒नमु॒द्ध॑वते। प॒र॒मे॒ष्ठी वा ए॒षः। यदो॑द॒नः। प॒र॒मा॒मे॒वैन॑ः
श्रियं॑ गमयति। सु॒श्लो॒काँ(४) सु॒मङ्ग॑लाँ(४) स॒त्य॑रा॒जा(३)-
नित्या॑ह। आ॒शिष॑मे॒वैता॒मा शा॑स्ते। शौ॒नः शे॒पमा॑ख्यापयते।
व॒रु॒णपा॒शादे॒वैनं॑ मुञ्चति। प॒रः श॒तं भ॑वति। श॒तायुः
पु॒रुषः श॒तेन्द्रि॑यः। आ॒युष्ये॒वेन्द्रि॑ये प्र॒ति तिष्ठ॑ति। मा॒रु॒तस्य॑
चैकं॑वि॒ंश॒तिक॑पालस्य वैश्वदे॒व्यै चा॒मिक्षा॑या अ॒ग्नये॑
स्विष्ट॑कृ॒ते स॒मव॑द्यति। दे॒वता॑भिरे॒वैनं॑मु॒भय॑तुः परि॑ गृह्णाति।
अ॒पा॒न्न॒त्रे स्वा॑हो॒र्जो न॒त्रे स्वा॑हाऽग्नये॑ गृहप॑तये स्वाहेति॑
ति॒स्र आ॑हु॒तीर्जु॑होति। त्रयं॑ इ॒मे लो॒काः। ए॒ष्वेव॑ लो॒केषु॑ प्र॒ति
तिष्ठ॑ति॥६४॥

दे॒वैरित्या॑ह स॒त्यसं॑व करोति त्रि॒ष्टुभमे॒वैतेना॑भि व्याह॑रति सत्या॒नृते ए॒वाव॑रुन्धे करोति श॒तेन्द्रि॑यः

षट् च॥ _____ [१०]

ए॒तद्वा॑ह्म॒णानि॑ धा॒त्रे र॒त्निना॑न्दे॒वसु॒वाम॑र्थे॒तो दे॒वीर्दि॑शः सोम॒स्येन्द्र॑स्य मि॒त्रो द॑श॥१०॥
ए॒तद्वा॑ह्म॒णानि॑ वैष्ण॒वं त्रि॑क॒पाल॑म॒न्नं वै पू॒षा वा॑शाः स्ते॒त्याह॑ दि॒शो व्या॑स्थाप॒यत्यु॑दङ्घ॒रेत्य॑
ब्रह्मा॑(३)न्त्व॒ः रा॒जश्च॑तु॒ष्पष्टिः॥६४॥

एतद्ब्राह्मणानि प्रति तिष्ठति॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके सप्तमः
प्रपाठकः समाप्तः॥